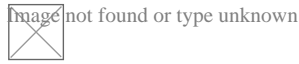


PIRMAS SKYRIUS



MAN BUVO TRYLIKA, kai tėvai užkariavo Granadą. Tai buvo 1492-ieji – stebuklų metai, kai tris šimtmečius viešpatavę maurai krito po mūsų karių kojomis, o suskilusios Ispanijos karalystės pagaliau buvo suvienytos.

Aš nuo pat gimimo dalyvavau kryžiaus žygiuose. Išties, būdama dar maža, ne sykį girdėjau pasakojant, kaip užklupę gimdymo skausmai sukliudė mano motinai prisijungti prie miesto apsiautusio tėvo ir paguldė ją į patalą Tolede. Tai tebuvo erzinanti gaišatis, kuri jos nenudžiugino, nes jau po kelių valandų, atidavusi mane žindyvei, ji vėl puolė į mūšį. Lygiai kaip ir mano broliui Jonui bei trims seserims, man teko patirti klajokliško dvaro sumaištį ir nuolat kilnotis priklausomai nuo Rekonkistos – kryžiaus žygio prieš maurus – sėkmių ar nesėkmių. Aš ir užmigdavau, ir pabusdavau kurtinamai žvangant tūkstančių karių šarvams ir ginklams, dundant jaučių traukiamoms katapultoms, apsiausties bokštams ir primityvioms patrankoms, bildant begalinėms gurguolėms su rūbais, baldais, maistu ir visokiais rykais. Tik retomis progomis galėdavau pasidžiaugti marmurinėmis grindimis sau po kojų ir tvirtu stogu virš galvos. O paprastai gyvendavome kokioje nors palapinėje, pastatytoje ant akmenų, kur persigandę mokytojai mėgindavo ką nors įkalti mums į galvas, patys gūždamiesi nuo virš galvų švilpiančių padegamųjų strėlių ir krūpčiodami nuo tolumoje akmeniniais sviediniais daužomų mūrų dundesio.

Bet Granados užkariavimas viską pakeitė – tiek mano, tiek ir visos Ispanijos gyvenime. Toji taip trokštama kalnų tvirtovė buvo pats ryškiausias brangakmenis nykstančiame maurų pasaulyje, o mano tėvai Izabelė ir Ferdinandas, jų katalikiškosios didenybės Kastilijos ir Aragono valdovai, prisiekė verčiau sutrinsią ją į dulkes, nei toliau kęsią nepaliaujamą eretikų įžūlumą.

Aš vis dar matau tą vaizdą, kurį stebėjau nuo savo palapinės slenksčio. Abipus kelio eilėmis išsirikiavę stovėjo kareiviai, o žemiškos saulės spinduliai žybčiojo apdaužytuose jų krūtinšarviuose ir iečių antgaliuose. Atrodė, lyg jie kaip gyvi nebūtų patyrę jokių sunkumų: aukštyn pakėlę išsekintus veidus, akimirką pamiršo begalines kančias ir daugybę mirčių, išgyventų per ilgą kautynių dešimtmetį.

Man per kūną perbėgo šurpas. Saugiu atstumu, nuo kalvos, ant kurios stovėjo mūsų palapinės, aš stebėjau Granados žlugimą. Akimis sekiau degančių degutuotų akmenų, laidomų per miesto sienas, skrydį, mačiau, kaip buvo rausiami grioviai, pripildyti užnuodyto vandens,

kad niekas negalėtų jų perbristi. Kartais, iš tos pusės atsisukus vėjui, mūsų ausis pasiekdavo mirštančiųjų ir sužeistųjų dejonės. Naktį, tolumoje rūkstant miestui, palapinės audeklas tapdavo keistu šešėlių teatru, kur žaidė ir mainėsi šviesa ir patamsiai, o paskui kas rytą atsibudavome suodžiais apneštais veidais, pagalvėmis, lėkštėmis – viskas, ką lietėme ir valgėme, būdavo aprūkę.

Man sunku buvo patikėti, kad visa tai jau baigėsi. Grįžtelėjusi atgal susiraukiau pamačiusi, kad mano seserys vis dar niekaip nesugeba apsirengti. Aš pirmoji atsibudau ir jau vilkėjau naują ryškiai raudono brokato suknelę – tokias motina įsakė mums pasiūdinti. Aš nekantriai trepsėjau koja, kol mūsų duenja donja Ana ištraukusi purtė matinio šilko šydus, kuriais visuomet turėdavome gaubtis viešumoje.

– Kad jas kur, tas dulkes, – burbėjo ji. – Įsigėrė net į audeklą. Oi, ir kada gi pagaliau baigsis šis karas!

– Taigi jau baigėsi! – nusijuokiau aš. – Šiandien Boabdilis įteiks mums miesto raktus. Mama jau laukia mūsų mūšio lauke ir... – užsikirtau aš. – Vardan visų šventųjų, Izabele, negi net šiandien ketini dėvėti gedulą?

Vyresnioji sesuo iš po juodo gobtuvo piktai dėbtelėjo į mane mėlynomis akimis.

– Ką tu, mažvaikė, supranti apie mano skausmą? Netekti vyro – baisiausia, kas gali nutikti moteriai. Aš niekuomet nenustosiu gedėti savo mielojo Alfonso!

Izabelė visuomet buvo linkusi viską perdėti ir dramatinizuoti, bet aš neketinau nusileisti.

– Tu gi vos pusmetį tebuvai ištekėjusi už to savo mylimo princo, kai jis nukrito nuo arklio ir nususuko sprandą! O taip kalbi tik todėl, kad mama ketina sužadėti tave su jo pusbroliu, – jeigu tik baigsi vaizdavusi sielvarto palaužtą našlę.

Mandagioji mūsų sesutė Marija, trejais metais jaunesnė už mane, bet anksti subrendusi rimtuolė, nutarė įsiterpti:

– Joana, būk gera, liaukis! Galėtum rodyti Izabelei daugiau pagarbos...

Aš nekantriai krestelėjau galvą.

– Tegų ji pirma parodo pagarbą Ispanijai! Ką pamanyš Boabdilis, išvydęs Kastilijos infantę visą juodą kaip varna?

– Boabdilis – eretikas, – nukirto donja Ana. – Ir jo nuomonė niekam nerūpi! – Ji įbruko man į rankas šydą. – Gana plepėti, verčiau padėkite Kotrynai.

Mūsų duenja buvo sugižusi lyg pastovėjęs pienas, nors turbūt man būtų derėję atjausti ją dėl visų vargų, kurių per kryžiaus žygius teko patirti seniems jos kaulams. Nuėjau pas jaunėlę sesutę Kotryną. Ši, kaip ir Izabelė, mūsų brolis Jonas ir iš dalies Marija, buvo panaši į motiną: apkūni, nedidukė, švytinčia balta oda, šviesiais plaukais ir jūros mėlynumo akimis.

– Tu labai dailiai atrodai, – pagyriau ją, tvarkydama veidą dengiančio puošniai apkraštuoto šydo klostes.

– Tu irgi, – savo ruožtu šnibžtelėjo Kotryna. – Tu pati gražiausia...

Aš nusišypsojau. Kotrynai buvo aštuoneri. Ji dar nemokėjo deramai sakyti komplimentų. Ir niekaip negalėjo žinoti, kad jos žodžiai gerokai apmalšino mano nerimą, jog esu kitokia nei brolis ir seserys. Išvaizdą aš paveldėjau iš tėvo pusės – neišskiriant nė vos pastebimai žvairuojančių gintaro spalvos akių ir nepatrauklios tamsokos odos. Negana to, buvau pati aukščiausia iš savo seserų ir vienintelė turėjau ant galvos susiraičiusių rudų plaukų kupetą.

– Ne, tai tu pati gražiausia, – pasakiau ir pakštelėjau Kotrynai į skruostą, o tolumoje pasigirdus trimitams tvirtai suspaudžiau delne jos rankutę.

– Greičiau! – mostelėjo mums donja Ana. – Jos didenybė laukia.

Mes visos kartu patraukėme į platų duobėtą lauką, kur stovėjo dengta pakyla.

Mano motina vilkėjo savo uždara rausvai violetinę suknią, o galvą jai puošė diadema. Kaip visuomet jos akivaizdoje, aš nejučiomis kiek sulenkiau kelius, kad neatrodyčiau tokia išstypėlė.

– A! – Ji mostelėjo žieduota ranka. – Eikškit! Izabele ir Joana, stokit man iš dešinės, o Marija su Kotryna – iš kairės. Kur taip užtrukot? Jau ėmiau nerimauti.

– Dovanokit, jūsų didenybe, – žemai tūptelėjusi atsakė donja Ana. – Skryniose buvo pilna dulkių. Teko išpurtyti jų šviesybių sukneles ir šydus.

– Jos puikiai atrodo, – įdėmiai nužvelgusi mus visas, pagyrė motina. Bet tuoj suraukė kaktą: – Izabele, dukrele, o tu ir vėl juoda? – Paskui nukreipė žvilgsnį į mane: – Joana, išsitiesk!

Padariau kaip liepiama. Tada vėl suskambo trimitai – šįsyk jau gerokai arčiau. Motina užlipo ant pakylos, kur stovėjo jos sostas. Kelyje, apsupta besiplaikstančių vėliavų, pasirodė kilmingų Ispanijos didikų ir žemvaldžių kavalkada. Aš vos nešūktelėjau iš džiaugsmo ir jaudulio. Visų priekyje jojo mano tėvas – juoda liemenė ir išskirtinis raudonas apsiaustas puikiai pabrėžė plačius jo pečius. Jo Andalūzijos ristūnas nekantriai trypė kanopomis, padabintas Aragono spalvomis – ryškiai raudona ir auksine. Tėvui iš paskos jojo mano brolis Jonas – šviesūs lyg auksas garbanoti plaukai gaubė įraudusį, liesą jo veidą.

Jiems pasirodžius, išsirikiavę kariai pratrūko sveikinimo šūksniais.

– Tegyvuoja infantas! – daužydami kardais į skydus šaukė jie. – Tegyvuoja karalius!

Paskui valdovus iškilmingai sekė dvasiškiai. Tik tada, kai jie pagaliau pasiekė lauką, kur stovėjome, aš pamačiau jų vedamą belaisvį. Kariai atsitraukė. Mano tėvui pamojus, asilą apžergęs vyras buvo nulaipintas žemėn ir, visiems pašaipiai kvatojant, stumtelėtas į priekį. Jis suklupo.

Man užėmė kvapą. Jis buvo basas, kruvinomis kojomis, tačiau kai nusiėmė nuo galvos ir sviedė šalin purviną turbaną, o jam ant pečių pasklido juodos garbanos, negalėjau nepastebėti, kad šis vyras – karališko kraujo. Jis atrodė visiškai kitaip, nei tikėjau: tai nė iš tolo nebuvo tas netikėlis kalifas, kurį matydavom košmariškuose sapnuose ir kurio ordos nuo Granados įtvirtinimų pylė mūsų kariams ant galvų verdančią dervą ir šaudė ugnines strėles. Jis buvo aukštas ir lieknas, bronzinio at-spalvio oda. Kai oriai žengė per plynę laukiančios mano motinos link, būtum galėjęs palaikyti jį vienu iš Kastilijos didikų, puošniais drabužiais

žingsniuojančių per audiencijų salę. O kai parkrito ant kelių priešais jos sostą, akimirką sugavau nuvargusių smaragdinių jo akių žvilgsnį.

Boabdilis nulenkė galvą. Tada nusiėmė nuo kaklo ant aukso grandinės kabantį geležinį raktą ir padėjo mano motinai po kojų. Tai buvo simbolinis pralaimėjimo gestas.

Išsirikiavę kariai vėl pratrūko garsiai džiūgauti ir įžeidinėti priešą. Rodydamas tiek nepalaužiamą panieką, tiek ir begalinę neviltį, Boabdilis kantriai ir santūriai palaukė, kol jie liausis triukšmavę, ir tik tada deramu būdu kreipėsi su malonės prašymu. Baigęs nutilo ir sykiu su visais nenuleisdamas akių nuo valdovės laukė, ką ji pasakys.

Mano motina atsistojo. Nepaisant žemo ūgio, padribusios odos ir amžinai apsiblaususių akių, jos balsas skardžiai aidėjo per visą lauką – aiškiai ir valdingai, kaip ir dera Kastilijos karalienei.

– Išklausiau šį prašymą ir nužemintai dėkodama Viešpačiui priimu mauro pasidavimą. Netrokštu suteikti daugiau kančių nei jam, nei jo gentainiams. Jie narsiai kovėsi, ir, tai pripažindama, visiems, kas sutiks atsiversti į tikrąjį tikėjimą, siūlau krikštą ir mūsų šventosios Bažnyčios glėbį. O tiems, kas nesutiks, bus leista saugiai ir nekliudomai pasitraukti į Afriką – su sąlyga, kad daugiau niekuomet nebekels kojos Ispanijon.

Mano širdis neramiai suspurdo pamačius, kaip krūptelėjo Boabdilis. Tą akimirką aš viską supratau. Tai buvo blogiau nei mirties nuosprendis. Jis atidavė Granadą ir padarė galą šimtmečius trukusiam maurų viešpatavimui Ispanijoje. Nepajėgęs apginti savo tvirtovės dabar jis troško garbingos mirties. O turės taikstytis su pralaimėjusiojo dalia ir iki gyvenimo pabaigos kęsti pažeminimą ir tremtį.

Pažvelgiau į savo motiną – tvirtai suspaustos jos lūpos liudijo pasitenkinimą. Ji irgi suprato. Seniai buvo taip sugalvojusi. Netikėtai dovanodama maurui malonę, ji galutinai palaužė jo dvasią.

Papilkėjusiu veidu Boabdilis pakilo nuo žemės. Jo keliai buvo aplipę sukepusiu purvu.

Didikai jį vėl apspito ir nuvedė šalin. Aš nudelbiau žvilgsnį. Neabejojau, kad jei jis būtų laimėjęs, tai nedvejodamas būtų įsakęs nubausti mano tėvą ir brolių mirties bausme, išskersti visus mūsų kilminguosius ir kareivius. Mane su seserimis būtų nusivaręs vergijon, o motiną išniekinęs ir nužudęs. Tokie, kaip jis, pernelyg ilgai niokojo Ispaniją. Bet pagaliau mūsų šalis tapo vieninga – vienas sostas, viena bažnyčia ir vienas Dievas. Turėjau džiūgauti dėl mauro negandų.

Tačiau man užvis labiau norėjosi jį paguosti.

Į Granadą mes įžengėme kaip prabangi procesija, patį pirmą aukštai iškėlę nešdami apdaužytą Nukryžiuotąjį, jo šventenybės atsiųstą eretikų mečetėms pašventinti, o paskui jį sekė kilmingieji ir dvasiškiei.

Aplinkui buvo girdėti ausį režiančios aimanos. Iš žydu buvo konfiskuojami sandėliai su

prekėmis. Turgus su kvapių prieskonių krūvomis, begaliniais šilkų ir aksomų rietimais bei gydomųjų žolelių dėžėmis atspindėjo tikruosius Granados turtus, tad mano motina buvo įsakiusi apsaugoti prekes, kad jų neišgrobstytų. Vėliau ji ketino viską suskaičiuoti, aprašyti ir parduoti, kad papildytų Kastilijos išdą.

Jodama kartu su seserimis ir mūsų damomis aš nepatikliai dairiausi po nusiaubtą miestą. Daugelis pastatų stovėjo tušti – sugriauti ir apdege. Mūsų katapultos su žeme sulygino storiausius mūrus, o iš po akmens skeveldrų krūvų sklido pūvančių negyvėlių smarvė. Pamačiau suluošintą vaiką, kuris nejudėdamas stovėjo šalia ant iešmo pamautos pašvinkusios maitos; mums jojant pro šalį, griuvėsiuose klūpėdamos rausėsi perkarusios moterys. Mačiau jų negyvas akis, kuriose nebuvo nei neapykantos, nei baimės, nei gailėsčio – atrodė, bet kokia gyvastis jau buvo jas palikusi.

Paskui kelias pasisuko į kalnėn, į Alhambrą – tuos legendinius rūmus, maurų pastatytus jų klestėjimo laikais. Nesusitūrėjau nekilstelėjusi balne, kad per arklių kanopų keliamų dulkių tumulus pirmoji pamatyčiau tas išgarbintas sienas.

Kažkas garsiai suriko.

Aplinkui jojusios damos įtempė pavadžius ir sustabdė žirgus. Aš nieko nesuvokdama apsidairiau, o paskui įbedžiau žvilgsnį į kelią priešais.

Ir sustingau.

Priekyje nelyginant miražas į dangų kilo aukštas bokštas. Jo viršuje, ant atbrailos, spietėsi grupelė moterų; vėjo gūšiai taršė jų šyodus ir plonyčius apdarus, o saulės spinduliai švysčiojo aukso gijose, kuriomis buvo ataustos jų suknios.

Donja Ana man už nugaros sušnypštė:

– Greičiau, uždenkit vaikui akis! Ji neturi šito matyti...

Pasikreipiau balne ir pažvelgiau į Kotryną. Sesuo sutrikusi ir su baime akimirką dėbtelėjo į mane, bet viena iš damų tučtuojau užtraukė šydą jai ant veido. Aš tvirčiau sugniaužiau pavadį ir vėl nusigrėžiau į priekį. Išgaščio riksmas taip ir sustingo man gerklėje, kai perimta klaikios baimės pamačiau, kaip tos moterys nužengė nuo atbrailos ir krito žemyn – nelyginant skristi panūdusios paukštės.

Aplinkui choru aiktelėjo visos damos. Moterų figūros dar begalinę akimirką sklendė ore – besvorės, vaduodamosi iš plevenančių šydu. O tada jos lyg akmenys smigo žemyn.

Aš užsimerkiau. Valios pastangomis prisiverčiau giliai kvėpuoti.

– Matėt? – piktai sugergždė donja Ana. – Čia Boabdilio haremas! Jos nieku gyvu nesutiko kraustyti iš rūmų. Dabar jau aišku, kodėl. Tos pagonių kekšės ištisą amžinybę degs pragare!

Ištisą amžinybę.

Tie žodžiai aidu suskambo man ausyse – tokios baisios bausmės nepajėgiau nė įsivaizduoti. Kodėl jos taip padarė? *Kaip* jos taip galėjo? Tamsoje po dilgčiojančiais kietai užmerktų akių vokais aš vis dar regėjau tas trapias figūreles ir jodama per Alhambros vartus sykiu su kitomis

kvatodamasi nebadžiau pirštais apačioje ant uolų gulinčių suniokotų kūnų.

Mano tėvai, Jonas ir Izabelė sykiu su kilmingaisiais pirmieji įžengė į rūmus. Aš su Marija, Kotryna ir mūsų damomis kiek atsilikau. Paėmiau Kotryną už rankutės ir tildydama jos išgąstingus klausimus (aišku, sesutė suvokė nutikus kažką siaubinga) pažvelgiau į didingą tvirtovę. Popietės saulei raudoni nudažius čerpėmis dengtas jos sienas, visa ši vieta man rodėsi esanti kruvina, persmelkta mirties ir nykimo kvapo. Bet vis tiek žavėjausi egzotiška tų rūmų prabanga.

Alhambra buvo nepanaši į nieką, ką ligi tol buvau mačiusi. Kastilijoje karalių pilys buvo įrengtos ir kaip tvirtovės – supamos gilių griovių ir storų mūrų. O maurų pastatytus rūmus saugojo kalnų skardžiai, tad pats statinys lyg tingus liūtas išsikėtojęs drybsojo plynaukštėje, kiparisų ir pušų paunksmėje.

Donja Ana pamojo Marijai ir sykiu su savo damomis mes patraukėme į audiencijų menę. Vis dar spausdama delne įsibaiminusios Kotrynos rankutę, aš vienu žvilgsniu aprėpiau viską aplinkui ir smarkiai besidaužančia širdimi suvokiau, koks iš tiesų didingas tas maurų pasaulis.

Priešais mus atsivėrė didžiulė šafrano ir perlų spalvomis nudažyta erdvė. Čia nebuvo nei apibraižytų durų, nei siaurų laiptų, nei ankštų koridorių. Priešingai – aukštos skliautuotos arkos svetingai vėrėsi į dideles sales išlenktomis, korį primenančiomis sienomis, šalia kurių galėjai užtikti mozaika padabintų slaptų terasų. Glazūruoto porceliano vazos nelyginant vestalės budėjo po kiek aprūkusiomis visų įmanomų atspalvių užuolaidomis; visur buvo pilna dygsniuotų pagalvių ir minkštų sofų, kėpsančių taip, tarsi ką tik čia sėdėję žmonės tuoj turėtų sugrižti. Nudelbusi akis sau po kojomis, ant grindų plytelių išvydau susivijusį numestą šalį. Pabijojau jį liesti pamaniusi, kad veikiausiai jį bus pametusi viena iš sugulovių, paskubomis lėkdama į nelemtąjį bokštą.

Kokia neišmanėlė aš jaučiausi! Niekas ligi tol nebuvo man sakęs, kad eretikai gali sukurti šitokią grožybę! Pažvelgiau aukštyn, į apverstą kupolą. Nuo jo šonų į mane santūriai priekaištaudami žiūrėjo nutapyti mirusių kalifų veidai. Netekusi žado net susvyravau. Dabar pasidarė aišku, kodėl tos sugulovės nutarė verčiau mirti. Lygiai kaip Boabdiliui, joms rodėsi nepakeliama gyventi ištremtoms iš šio rojaus, kur jos gyveno.

Mano šnerves pasiekė muskuso kvapas. Visur aplink girdėjosi vandens čiurlenimas – tingiai murmedamas jis sroveno marmurinėse grindyse išskaptuotais grioveliais į alebastro baseinėlius, o paskui tryško kiemeliuose įrengtais fontanais.

Aš stabtelėjau. Kažkur tarp piliastrų pasigirdo tylus atodūsis – man net plaukai pasišiaušė ant sprando.

– Kas čia, sesut? – šnibžtelėjo Kotryna. – Girdėjai? Kas tai buvo?

Aš tik papurčiau galvą. Nieko negalėjau paaiškinti.

Ir kas gi būtų patikėjęs, jei būčiau sakiusi, kad nugirdau mauro aimaną?